

СТАНОВИЩЕ

На Доц. д-р Весела Иванова Гелева
Катедра "Педагогика и дирижиране"-АМТИИ, гр.Пловдив
относно дисертационния труд на Елица Славчева Христова
на тема "Осмогласната система на „Болгарский роспев" в стиховете
на Псалом 140:1-2 от Скитските ирмологиони" за присъждане на
образователната и научната степен „доктор" в направление „Религия и
теология"-2.4

Дисертацията е в обем от 202 страници, което включва предговор, въведение, три глави, заключение, списък на използваната литература, библиография, както и приложение с нотни примери. Избраната тема е актуална, поради факта, че цялостно изследване на Осмогласната система на „Болгарский роспев" досега не е правено. Това предопределя и целта на интердисциплинарното изследване, а именно: да се анализират песнопенията върху стиховете на Псалом 140:1-2 от Скитските ирмологиони, открити от Елена Тончева през 1969г. в Букурещ и да се изведат принципите на Осмогласието в съответните музикални образци. Разработката разглежда историческите аспекти на проблема и извежда методология на изследване на православната монодийна музика.

Съдържанието на Първа глава представя някои аспекти на проблема „Болгарский роспев", очертавайки достиженията на църковното музикално познание в тази посока- от Прот. Иван Вознесенски, осъществил най-ранния систематичен исторически поглед върху темата /1891г./, през Добри Христов и търсенето на национална идентичност чрез православната храмово-богослужебна музика, до Елена Тончева и нейния широкообхватен научно-изследователски принос.

Обект на Първа глава е и историческото проследяване на обществено-политическите причини и условия, съпътстващи борбата за утвърждаване на българската църковна независимост и еволюцията на българската православна музикална култура. Представянето на Скитските ирмологиони, датирани от 1684, 1675-76 и 1731-33 г. и тяхното значение в исторически контекст е подробно аргументирано и обвързано със силното влияние на исихазма-духовна школа, чийто смисъл се концентрира върху молитвените духовно-соматични практики, богосъзерцанието и богоединението.

Дисертантът разглежда химнографските особености на ирмологионите в три посоки: връзка с византийската и поствизантийската химнография, влияние на традицията на византийския исихазъм, както и отражението на ирмологионите в Руската православна църква и многогласната музикална реализация. С оглед научната достоверност и коректност, Елица Христова детайлизира терминологичните и нотационни

проблеми, естествено възникващи при транскрибирането на музикалните източници, подчертавайки условността и несъвършенствата на всяка знакова система. В тази връзка се анализират особеностите на киевската линейна нотация, църковния звукоред и спецификата му, въпросът за позицията на тона „си” и алтерирането му, своеобразието на ритмичната пулсация, както и свободата при третиране на нотните стойности, контролирани от водещата роля на текста и особеностите на богослужебния език.

Втора глава съдържа същинския анализ на неизследвания досега музикален материал и е структурирана в четири подраздела.

Въпросът за музикалния строй, характеризиращ осмогласието, разглежда диатоничните звукореди и хипотезите за прилагането им в „Болгарский распев”: по-голяма достъпност за интониране, възприемане и възпроизвеждане, правеща го подходящ за богослужебна употреба, естествено и спокойно звучене, създаващо вътрешен баланс и духовно умиротворение, а освен това и начин за запазване независимостта и чистотата от нехристиянските народи от Изтока.

Докторантът извежда закономерностите на осмогласната система на певческата школа в манастира Голям Скит по отношение обема и конструкцията на гласовете -обем на разпетите стихове, централен, горен, долен и опорен тон, приложение на структурните единици трихорд, тетрахорд, пента и секстахорд. На тази база са формулирани и научните изводи с приносна стойност. Интересна и богословски обоснована е извлечената духовна символика, вдъхновила и захранила творческо-композиционния импулс.

Богат илюстрирани с нотен материал са и последните два подраздела на Втора глава: „Ритмо-интонационни особености и отношения между стиха” и „Композиционно-структурни особености на мелоса”. По отношения на ритъма, Елица Христова подчертава формообразуващата функция на текста и пряката му роля за молитвеното вгълбение. Въведен е терминът „мелоритмична група” /формула / и са показани различни типове ритмични комбинации, играещи важна роля в цялостната структура на композицията. Аналогичен е и подходът към мелодичната линия и нейната трактовка спрямо съзерцателната или активна молитвена експресия. Приносен е и направеният конструктивен и семантично-семиотичен анализ на връзката между стиха и структурно-композиционните особености на мелоса.

Последната глава на дисертацията обособява теоретичните проблеми в изследването на монодийната църковно-песенна практика. Приложените методи на изследване са съотнесени към друга подобна музикална система с цел да се докаже тяхната ефективност и приложимост. Посочени като сравнение са примери от съвременната певческа практика на православната монодийна музика като се доказва, че „Болгарский распев” и

същата имат една основа-византийската църковно-песенна традиция, притежават сходства на всички равнища на музикалния език и имат обща семантичносемиотична основа.

В заключение смятам, че предложеният дисертационен труд илюстрира научна компетентност и зрялост, творчески поглед по темата, както и теоретични, методологични и аналитични достойнства. Елица Христова е утвърдила опита си чрез задълбочена и успешна практическа дейност в областта на хорово музициране като диригент на Певческо дружество „Славянска беседа”, Хорът при Богословския факултет на СУ, носител е на множество награди, отличия от престижни международни хорови форуми. Особено резултатна е и активността и като дългогодишен Технически директор на ММФ ”Света Богородица-Достойно ест” в Поморие.

Въз основа на гореказаното, препоръчвам на уважаемото научно жури на Богословския факултет към СУ „Климент Охридски” да присъди на Елица Славчева Христова образователната и научна степен „Доктор” в професионално направление „Религия и теология”.

18.07.2012г.
Гр.Пловдив

Доц. Д-р Весела Гелева